

Прищепя О.П.

ORCID <http://orcid.org/0000-0001-6450-1363>

Аспірант, викладач кафедри мистецьких дисциплін

Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

(Чернігів, Україна) E-mail: epaman09@gmail.com

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ІНТЕГРОВАНОЇ МУЗИЧНО-ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті зазначено, що одним із пріоритетних напрямів реформування системи освіти в Україні є інтегроване навчання. З'ясовано, що педагогічна праця вчителя початкової школи націлена на формування ключових компетентностей молодших школярів, серед яких – вимоги до загальнокультурної грамотності учнів. Наразі музично-освітня діяльність учителя початкової школи має бути спрямована на навчання, розвиток і виховання молодших школярів засобами музичного мистецтва на засадах інтегративного підходу.

Мета статті: *визначити структуру готовності вчителя початкової школи до інтегрованої музично-освітньої діяльності.*

Методологія. *У процесі дослідження використано теоретичні методи аналізу та узагальнення психолого-педагогічної і методичної літератури, дисертаційних досліджень, Інтернет-ресурсів.*

Наукова новизна *полягає у визначенні компонентів структури готовності майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої діяльності в контексті інтегративного підходу, що охоплюють зміст і процес підготовки студентів, підтверджують необхідність інтеграції як провідного чинника всебічного розвитку дитини, її талантів і здібностей.*

Проаналізовано різні педагогічні підходи до організації інтегрованого навчання, особливості впровадження їх в музично-освітню діяльність учителя початкової школи. Встановлено, що готовність майбутніх учителів до інтегрованої музично-освітньої діяльності формується в процесі фахової підготовки у педагогічних закладах вищої освіти. На основі теоретичного аналізу сучасних наукових досліджень визначено структурні складники готовності майбутніх учителів початкової школи до інтегрованої музично-освітньої діяльності: мотиваційно-ціннісний, науково-теоретичний, творчо-активізаційний, практично-діяльнісний.

Висновки. *Означені компоненти структури готовності майбутніх учителів початкової школи до інтегрованої музично-освітньої діяльності взаємопов'язані та доповнюють один одного, дають змогу інтегрувати музичне мистецтво у зміст початкової освіти.*

Ключові слова: *майбутній учитель початкової школи, музично-освітня діяльність, інтегративний підхід, структура готовності.*

Постановка проблеми

Актуальність роботи. Одним із пріоритетних напрямів реформування системи освіти в Україні є інтегроване навчання. Педагогічна праця вчителя початкової школи різнобічна і багатогранна, націлена на гармонійний розвиток особистості дитини, формування ключових, предметних і міжпредметних компетентностей молодших школярів. Серед них важливе значення має формування загальнокультурної грамотності учнів: здатності розуміти твори мистецтва, формування власних мистецьких смаків, уміння самостійно виражати ідеї, досвід і почуття за допомогою мистецтва. З огляду на це вчитель початкової школи має володіти методикою проведення уроків музичного мистецтва, організації позакласної й позашкільної музично-освітньої роботи на належному професійному рівні. Наразі музично-освітня діяльність учителя початкової школи має бути спрямована на навчання, розвиток і виховання молодших школярів засобами музичного мистецтва на засадах інтегративного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем професійної підготовки педагогів займалися В. Гриньова, В. Євдокимов, І. Зязюн, В. Лозова, О. Мороз, І. Прокопенко, В. Семиченко, А. Троцько. Питання підготовки вчителів початкової школи досліджували Н. Бібік, О. Бабакіна, О. Глузман, П. Гусак, Т. Дорошенко, О. Острианська, О. Савченко, Л. Хомич.

Основи педагогічної інтеграції висвітлювали В. Безрукова, М. Берулава, Т. Дмитренко, В. Доманський, І. Климова, І. Колеснікова, М. Прокоф'єва, І. Ревенко.

Інтегрований зміст професійної педагогічної освіти розробляли О. Абдуліна, О. Гилязова, С. Гончаренко, В. Горшкова, Ю. Колесніченко, О. Мариновська, Ю. Сьомін, Ю. Тюнніков.

Застосування інтегрованих форм організації навчання в основній школі запропонували М. Безрук, Т. Браже, Г. Ібрагімов, Ю. Колягін, В. Максимова, Н. Таланчук, В. Яковлева. Питаннями інтегрованого навчання в початковій школі займалися Т. Башиста, Н. Бібік, Н. Груздева, О. Іонова, В. Ільченко, О. Савченко, Н. Світловська, С. Шпілева, С. Якименко.

Мета статті: визначити структуру готовності вчителя початкової школи до інтегрованої музично-освітньої діяльності.

Методологія. У процесі дослідження використано теоретичні методи аналізу та узагальнення психолого-педагогічної і методичної літератури, дисертаційних досліджень, Інтернет-ресурсів.

Наукова новизна полягає у визначенні компонентів структури готовності майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої діяльності в контексті інтегративного підходу, що охоплюють зміст і процес підготовки студентів, підтверджують необхідність інтеграції як провідного чинника всебічного розвитку дитини, її талантів і здібностей.

Виклад основного матеріалу дослідження

Професійна діяльність учителя початкової школи має свою специфіку, оскільки вчитель викладає майже всі предмети початкової освіти. Це вимагає внутрішньопредметної та міжпредметної інтеграції. Упровадження різних підходів до організації інтегрованого навчання в процесі музично-освітньої діяльності вчителя початкової школи має певні особливості. Так, при застосуванні мультидисциплінарного підходу інтегрується навчальний зміст

кількох предметів навколо однієї теми. Наприклад, тема «Золота осінь» вивчається в процесі інтеграції курсів «Я досліджую світ», «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво», «Українська мова». Міждисциплінарний підхід покладено в основу навчального курсу «Мистецтво», створеного творчою групою під керівництвом Л. Масол. У ньому музичне й образотворче мистецтва інтегруються із синтетичними видами мистецтва – хореографією, театром, кіно, цирком, мультиплікацією. Реалізація трансдисциплінарного підходу передбачає створення різноманітних проєктів. Наприклад, дитяча театралізована творчість, яка ґрунтується на комплексній імпровізації, поєднує вокальну, інструментальну, рухову, танцювальну, ігрову, театралізовану діяльність учнів.

Нові напрями інтеграції музично-освітньої діяльності вчителя початкової школи зумовлюють необхідність підготовки фахівців, спроможних здійснювати інтеграцію змісту декількох навчальних предметів. Узагальнюючи різні погляди у визначенні готовності вчителя початкової школи до педагогічної діяльності, ми розуміємо готовність майбутнього фахівця до інтегрованої музично-освітньої діяльності як результат його професійної підготовки; цілісне стійке особистісне утворення, що дає змогу організувати навчальну діяльність молодших школярів, спрямовану на розвиток їхніх музично-творчих здібностей в умовах реалізації інтегративного підходу.

Розглядаючи готовність майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої діяльності як складну інтегровану якість особистості, Т. Дорошенко визначає такі її структурні компоненти: мотиваційно-потребовий, пізнавально-оцінний, творчо-активізаційний, комунікативно-експресивний, коригувально-рефлексивний. Як зазначає дослідниця, зміст мотиваційно-потребового компонента становить «система спонук до музично-освітньої діяльності, відчуття особистісної причетності, відповідальності за реалізацію виховного впливу музичного мистецтва на учнів, усвідомлений потяг до

мистецького й педагогічного самовдосконалення. Пізнавально-оцінний компонент визначає наявність знань з музичного мистецтва та методики його викладання, здатність студентів до аналізу, осмислення музичної та методичної літератури, до відбору високохудожніх, доступних для дитячого сприймання й виконання музичних творів. Творчо-активізаційний компонент готовності виявляє спроможність учителя до творчого самовираження в музично-освітній роботі з молодшими школярами, до активізації творчих аспектів самореалізації в процесах музикування та елементарної композиції. Комунікативно-експресивний компонент готовності характеризує здатність учителя до встановлення художньо-творчого контакту з дітьми під час занять музикою, уміння захопити їх мистецькою діяльністю. Коригувально-рефлексивний компонент готовності є чинником спонукання вчителя до самоаналізу результатів музично-освітньої діяльності з метою її самокорекції й проектування власного вдосконалення в галузі музичного мистецтва й методики його викладання» [1, с. 9-10].

У дослідженні Н. Сінопальникової підкреслюється, що в процесі підготовки кваліфікованих учителів початкової школи важливе значення має формування готовності майбутніх фахівців до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу. Вона обґрунтовує переваги таких форм роботи: по-перше, їх застосування активізує пізнавальну діяльність, стимулює інформаційне та емоційне сприймання молодшими школярами навчального матеріалу, уможлиблює всебічний розгляд явищ і понять, а отже, відповідає потребі й здатності учнів цього віку до цілісного пізнання дійсності; по-друге, використання інтегрованих форм організації навчання дає змогу ущільнювати освітній процес, підвищувати узагальненість засвоєних дітьми знань і набутих умінь, що сприяє розвитку логічності й гнучкості мислення особистості, формуванню її системного світогляду [2, с. 1].

Н. Сінопальникова стверджує про необхідність сформованості в учителів початкової школи трьох структурних складників готовності до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу:

1) *мотиваційно-ціннісного* – формуються ціннісні орієнтації, потреби, інтереси, мотиви, цілі, переконання, що забезпечують усвідомлення й позитивне ставлення майбутнього вчителя до формування в учнів цілісних уявлень про навколишній світ, передбачається активність і зацікавленість студентів в оволодінні теорією та практикою застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі;

2) *науково-теоретичного* – передбачається опанування студентами системи психолого-педагогічних, предметно-методичних знань та уявлень про сучасні інтеграційні тенденції й процеси в початковій освіті, загальнонауковий аспект понять «інтеграція», «педагогічна інтеграція», «інтегровані організаційні форми», алгоритми інтеграції змісту початкової освіти й форми його засвоєння; усвідомлення базових понять надпредметних (ключових), міжпредметних і предметних компетентностей, формування яких забезпечує початкова освіта; розуміння значення різних видів інтегрованих форм організації навчально-пізнавальної діяльності та способів упровадження їх, результатів навчання молодших школярів на інтегрованій основі;

3) *практичного* – полягає в оволодінні системою вмінь, що обумовлюють успішне використання інтегрованих форм організації навчання, а саме: гностично-діагностичних (уміння аналізувати й добирати навчальний матеріал різних шкільних предметів для з'ясування узагальнених «наскрізних» понять і компетентностей, що формуються в початковій школі; виявляти й установлювати чітку ієрархію внутрішньопредметних, міжпредметних і позапредметних зв'язків), змістово-конструювальних (уміння утворювати й удосконалювати взаємозв'язок між навчальними темами і предметами початкової школи, розробляти навчальні завдання інтегрованого характеру,

обирали доцільні форми організації інтегрованого навчання, проектувати та реалізовувати алгоритми їх використання), оцінно-прогностичних (уміння правильно оцінювати й передбачати результати застосування інтегрованих форм організації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів) [2, с. 7].

У дослідженні У. Щербей обґрунтовуються критерії готовності майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності. Серед них науковець виокремлює такі: *мотиваційний*, показники якого свідчать про усвідомлену активність пізнання нових понять, фактів, суті явищ, їх походження в процесі підготовки до педагогічної діяльності, прагнення до самовдосконалення; *когнітивний*, показниками якого є володіння інтегрованими знаннями щодо закономірностей розвитку якостей молодших школярів, уміння вільно оперувати законами, поняттями, що засвоюються в процесі розв'язання комплексних завдань на основі міжпредметних зв'язків; *технологічний*, показники якого відображають організаційно-діяльнісні, діагностичні, проектно-конструктивні, спеціальні професійні вміння [3, с. 14].

Погоджуючись з поглядами науковців щодо компонентів структури готовності майбутніх учителів початкової школи до інтегрованої музично-освітньої діяльності, розрізняємо такі складники цієї готовності:

– мотиваційно-ціннісний, який містить систему стимулів (ціннісні орієнтації, інтереси, мотиви, потреби) до музично-освітньої діяльності в умовах реалізації інтегративного підходу і спрямований на формування в учнів загальнокультурної грамотності, компетентності у сфері мистецтва;

– науково-теоретичний, зміст якого становлять дисципліни психолого-педагогічного, мистецького і методичного напрямів із урахуванням інтеграції змісту предметів початкової школи, передбачається оволодіння принципами їх закономірностей і зв'язків;

– творчо-активізаційний, який поєднує творчі прояви в музично-освітній діяльності (творче самовираження, креативно-пізнавальна активність) з елементами впровадження інтегрованих форм організації навчання;

– практично-діяльнісний, який виявляє оволодіння студентами навичками й уміннями інтегрувати музично-освітню діяльність у шкільні предмети на основі мультидисциплінарного, міждисциплінарного та трансдисциплінарного підходів.

Висновки

Означені компоненти структури готовності майбутніх учителів початкової школи до інтегрованої музично-освітньої діяльності взаємопов'язані та доповнюють один одного, дають змогу інтегрувати музичне мистецтво у зміст початкової освіти. Подальшого дослідження, на наш погляд, потребує питання щодо педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів початкової школи до музично-освітньої діяльності у контексті інтегративного підходу.

References

1. Дорошенко Т. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до забезпечення основ загальної музичної освіти учнів : автореф. дис. ...док. пед. наук. Чернігів, 2016. 40 с.
Doroshenko T. V. (2016). Teoretychni i metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly do zabezpechennia osnov zahalnoi muzychnoi osvity uchniv [Theoretical and methodological bases of future primary school teachers training for providing learners with general music education fundamentals]. Extended abstract of Doctor's thesis. Chernihiv, Ukraine: Desna Polihraf.
2. Сінопальникова Н. М. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Харків, 2010. 20 с.

- Sinopalnykova N. M. (2010). Pedahohichni umovy pidhotovky maibutnikh uchyteliv do zastosuvannia intehrovanykh form orhanizatsii navchalnoho protsesu v pochatkovii shkoli [Pedagogical conditions of training prospective teachers for using integrative forms of teaching process organization in primary school]. Extended abstract of candidate's thesis. Kharkiv, Ukraine.*
3. Щербей У. В. Педагогічні умови реалізації міжпредметних зв'язків у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2016. 21 с.
- Shcherbei U. V. (2016). Pedahohichni umovy realizatsii mizhpredmetnykh zviazkiv u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Pedagogical conditions of implementation of interdisciplinary connections in the training of primary school teachers]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv, Ukraine: DKS Tsent.*

Pryshchepa O.P.

ORCID <http://orcid.org/0000-0001-6450-1363>

PhD student,

Lecturer of the Department of artistic disciplines

of T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»

(Chernihiv, Ukraine) E-mail: epaman09@gmail.com

READINESS STRUCTURE OF FUTURE ELEMENTARY SCHOOL

TEACHER TO INTEGRATED MUSICAL AND EDUCATIONAL ACTIVITY

One of the priority directions of Ukrainian education system development are integration processes. It is emphasized that pedagogical elementary school teacher's work is aimed at formation of younger school students' key competences among which there are requirements to common pupils' cultural literacy. For this reason, integrated musical and educational activity of the elementary school teacher is directed to younger school students' training, development and education by means of musical art.

Aim of the article: define the readiness structure of the elementary school teacher for integrated musical and educational activity.

Methodology. Theoretical analysis method of theses, psychology and pedagogical, methodical literature, Internet resources, method of the analyzed sources generalization are used in the course of the research.

The scientific novelty involves components of the structure of the future elementary school teachers' readiness for musical and educational activity in the context of integrated approach which cover students' content and training process are defined, they define need of professionalizing, integration as leading factors of its modern level achievement.

Various pedagogical approaches to the organization of the integrated training and peculiarities of their introduction in elementary school teacher's musical and educational activity are analyzed. It is defined that the future teachers' readiness for musical and educational activity of the integrated character is formed in the course of preparation in the institution of higher education. On the basis of the carried-out theoretical analysis structural components of the future elementary school teachers' readiness for the integrated musical and educational activity are defined: motivational and valuable, scientific and theoretical, creative and active, practical and activity.

Conclusions. Having defined components of the future elementary school teachers' readiness structure for musical and educational activity, we define its integrated character which includes creation of intrasubject, intersubject and non-subject matterconnections in the content of primary education.

Key words: future primary school teacher, musical and educational activity, integrated approach, structure of readiness.

Надіслано до редакції: 26.04.2019 р.